

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğİ

1 ARALIK DÜNYA AIDS GÜNÜ

“HIV/AIDS Bulaşı Önlenebilir, Tedavi Edilebilir”

1 Aralık Dünya AIDS Gününde, Birleşmiş Milletler tarafından ilan edildiği 1988 yılından beri her yıl, AIDS nedeni ile hayatını kaybedenleri anmak, HIV/AIDS ile yaşıyanlara destek olmak ve sağlığın korunması için farkındalık yaratmak amaçlanmaktadır (1). Bu seneki 1 Aralık Dünya AIDS gününde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) HIV bulaşı kontrol edilebilir, AIDS vakaları tedavi edilebilir ve HIV/AIDS dünyada önemli bir toplum sağlığı sorunu olmaktan çıkarılabilir mesajı vermektedir. Bugün HIV/AIDS konusunda

farkındalık yaratmak, doğru bilgileri paylaşmak ve HIV ile yaşıyan bireylere destek olmak için önemli bir fırsattır. Toplum olarak HIV'in bulaşma yolları, korunma yöntemleri ve tedavi seçenekleri hakkında bilinçlenmek ve bu bilgileri yaymak, ek olarak enfekte kişilere karşı stigmatizasyon (toplumsal damgalanma) yapılmamasına özen göstermek HIV/AIDS ile mücadelenin temel taşlarını oluşturmaktadır.

AIDS (Edinilmiş İmmün Yetmezlik Sendromu), İnsan İmmün Yetmezlik Virüsü'nün (HIV) neden olduğu viral bir enfeksiyon hastalığıdır. Hastalık HIV/AIDS kısaltması şeklinde kullanılmaktadır. Bağışıklık sisteminin yapısını bozarak vücudun enfeksiyonlara karşı direncine zarar verir (2).

DSÖ verilerine göre; hastalığın ilk belirlendiği günden 2023 sonuna kadar 42,3 milyon kişinin HIV/AIDS'ten hayatını kaybettiği ve halen 39.9 milyon kişinin HIV(+) olarak yaşıdığı rapor edilmektedir. Bu vakaların %65'i DSÖ Afrika Bölgesinde yaşamaktadır. Sadece 2023 yılında 1,3 milyon kişiye yeni HIV(+) tanısı konduğu ve 630.000 kişinin de HIV ile ilişkili nedenlerden öldüğü hesaplanmaktadır (3).

Sağlık Bakanlığı verilerine göre ülkemizde 1985 yılından bugüne kadar 45835 kişinin HIV ile enfekte olduğu ve 2438 kişiye de AIDS tanısı konulduğu rapor edilmektedir. Bu vakaların %81,8'inin erkek, %16,1'inin yabancı uyruklu olduğu ve en sık 25-29 ile 30-34 yaş aralığındaki kişiler olduğu belirtilmiştir (4). Ülkemizde son 15 yılda düzensiz göçmen ve sığınmacıların sayısının artması HIV/AIDS kontrolünde göz önünde bulundurulması gereken önemli konulardan biridir.

DSÖ, Küresel Fon ve Birleşmiş Milletler HIV/AIDS Ortak Programı (UNAIDS), 2030 yılına kadar HIV salgınını sona erdirmeyi amaçlayan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 3.3 ile uyumlu küresel HIV stratejileri belirlemiştir. 2025 yılına kadar, HIV ile yaşıyan tüm insanların %95'inin tanı almış olması, %95'inin hayat kurtarıcı antiretroviral tedavi alıyor olması ve tedavi gören HIV ile yaşıyan insanların %95'inin baskılanmış viral yüke ulaşması hedeflenmektedir. 2023 yılında bu oranlar sırasıyla %86, %89 ve %93 olmuştur (5).

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğİ

Korkut Reis Mah. İlkiz Sok. Aksoy İş Merkezi No:17/2 Çankaya/ANKARA

Tel: 0 555 9920332

www.hasuder.org genelsekreterhasuder@gmail.com

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğİ

Hastalığın Evreleri (6):

1. Akut HIV Enfeksiyonu: Virüs vücuda girdikten 2-4 hafta sonraki dönemdir. Ateş, boğaz ağrısı, baş ağrısı, lenf bezlerinde büyüme, döküntü, bulantı, kusma, ishal, kas ve eklem ağrısı gibi grip benzeri yakınmalar olabileceği gibi hiçbir belirti olmadan da geçirilebilir. Bu belirtiler birkaç günden birkaç haftaya kadar sürebilir. Ancak bazı kişilerde HIV'in erken evresinde hiçbir semptom görülmemektedir. Bu dönem hastanın en bulaştırıcı olduğu dönemdir. Bu dönemde standart tarama testleriyle tanı koymak mümkün olmayabilir.
2. Sessiz (belirtisiz) Dönem (Kronik HIV Enfeksiyonu): Akut enfeksiyon dönemi geçtikten sonraki dönemdir. Bu dönemde lenf bezlerindeki büyümeler devam edebileceği gibi, hiçbir belirti olmayabilir. Bu aşamada çok düşük seviyelerdeki virüs hala çoğalmaktadır. Bu dönem 2- 20 yıl sürebilir. Bulaştırıcılık devam eder.
3. AIDS (ileri dönem hastalık): HIV enfeksiyonunun fırsatçı enfeksiyonlar ve kanserlerin görüldüğü son evresidir. Bu döneme kadar hiçbir tedavi görmemiş hastalar, bu dönemde enfeksiyonlara ve kanserlere karşı tüm dirençlerini yitirirler. Fırsatçı enfeksiyonlar ve kanserler birçok organı birden etkilemektedir. Bu dönemde hızlı kilo kaybı, tekrarlayan ateş, yoğun gece terlemeleri, aşırı ve açıklanamayan yorgunluk, koltuk altı, kasık veya boyundaki lenf bezlerinin uzun süreli şişmesi, bir haftadan uzun süren ishal, ağız, anüs veya genital bölgede yaralar, akciğer iltihaplanması, ciltte veya cilt altında veya ağız, burun veya göz kapaklarının içinde kırmızı, kahverengi, pembe veya morumsu lekeler, hafıza kaybı, depresyon ve diğer nörolojik bozuklukları görülebilmektedir.

Bulaş Yolları (7):

1. Her türlü cinsel ilişki (vaginal, oral, anal): Dünyada HIV'in en sık saptanan bulaşma yolu korunmasız heteroseksüel (karşı cinsle) cinsel ilişkidir. Tek bir cinsel ilişki bile HIV bulaşma riski taşır. Korunmasız cinsel ilişki sayısı arttıkça bulaş riski de artmaktadır. Bulgular genellikle riskli davranıştan 8-10 yıl sonra ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, riskli bir davranış söz konusu ise 3 ve 6 ay sonra mutlaka ELISA testi yaptırmak gereklidir.
2. Anneden bebeğe: Gebelik, doğum ve emzirme sırasında anneden bebeğe bulaşır. Bebeğe bulaşın azaltılması için anne karnında tedaviye başlanır, vajinal doğum ve emzirme önerilmez, doğum sezaryen ile gerçekleştirilmelidir. Doğumdan sonra da bebeğe tedavi verilmelidir.
3. Kan ve kan ürünleri: HIV kan ve kan ürünleri nakli ile bulaşabilir. İnfekte aletlerle yaralanma, kontamine enjektör, iğne, cerrahi aletler, diş hekimliğinde kullanılan aletler, dövme, "piercing" araçları, ortaklaşa kullanılan jilet, makas ve tırnak makası gibi kesici ve delici aletlerle bulaşabilir. Ülkemizde 1987 yılından beri tüm kan bağışçıları HIV açısından taramaktadır. Bu nedenle kan ve kan ürünleriyle bulaşma oldukça nadirdir.
4. İnfekte organ ve doku nakli: HIV(+) kişilerden alınan organ ve doku nakilleri ile de hastalık bulaşabilir. Ülkemizde doku ve organ nakli öncesi HIV taraması yapıldığın bu yolla bulaş nadirdir.

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğI

HIV/AIDS'in Bulaşmadığı Durumlar:

1. Dokunma, tokalaşma, sarılma, sosyal öpüşme
2. Gözyaşı, ter, tükürük ile temas
3. Aynı ortamda bulunma, aynı havayı soluma
4. Aynı havuz, duş, sauna, tuvalet ve banyoyu kullanmak
5. Giysilerin ortak kullanılması
6. Aynı tabaktan yeme, ortak çatal, kaşık, bardak kullanma
7. Sivrisinek, böcek ısırması, evcil hayvanlarla temas edilmesi

Tanı ve Tedavi:

Tanı: HIV/AIDS enfeksiyonunun hastalığa özğü tanısı laboratuvar testleri ile konulmaktadır. Önce tarama testi yapılır. Pozitiflik saptanırsa doğrulama testi ile virüsün varlığı gösterilir.

Tedavi: HIV enfeksiyonunun kesin bir tedavisi olmamakla beraber HIV/AIDS kişiler Antiretroviral ilaçlarla etkin bir şekilde tedavi edilebilmektedir. Günümüzde Antiretroviral ilaçlarla HIV enfeksiyonu yönetilebilir bir kronik sağlık durumu haline gelmiş ve HIV ile yaşıyan kişilerin uzun ve sağlıklı bir yaşam sürmelerine olanak sağlamıştır. İlaç tedavisi yaşam boyu sürmektedir.

Korunma Yolları:

HIV enfeksiyonu önlenbilir bir hastalıktır. Oysa HIV (+) olguların yüzde 40'ı bu virüsü taşıdığından habersizdir ve virüsü bulaştırmaya devam ederler.

HIV/AIDS'ten korunmak için;

1. Tek eşli cinsel yaşam ve eşlerin birbirine sadakatinin sürdürülmesi,
2. Cinsel ilişki sırasında kondom kullanılması,
3. Güvensiz ve korunmasız cinsel ilişkiden kaçınılması,
4. Güvensiz cinsel ilişki riskini artıran uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ile daha etkin mücadele edilmesi,
5. Taraması yapılmış HIV (-) kan ve kan ürünlerinin kullanılması,
6. Tek kullanımlık steril enjektör ve cerrahi malzemelerin kullanılması,
7. Ortak enjektör kullanımından kaçınılması,
8. Kişisel hijyen malzemelerinin (tırış bıçağı, tırnak makası gibi) ortak kullanılmaması,
9. Enfekte gebeden bebeğe bulaşın önlenmesi için doğumdan önce anneye ve doğum sonrasında bebeğe ilaç tedavisi başlanması, sezaryen doğum yaptırılması, annenin bebeğini emzirmemesi,
10. Gönüllü danışmanlık ve test merkezlerinin yaygınlaştırılması,
11. Örgün eğitimde cinsel sağlık, üreme sağlığı eğitimi verilmesi önerilmektedir.

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğİ

HIV/AIDS ve Hak İhlalleri:

HIV/AIDS toplumda en çok ayrımcılığa (stigma) uğrayan hastalıktır. Bu durum büyük oranda hastalığın ilk ortaya çıktığında homoseksüel erkeklerde görünmüş olması ile ilgilidir. Oysa HIV/AIDS belli bir grubun hastalığı değildir. Her yaş ve her sosyal gruptan insan hastalığa yakalanabilir.

HIV/AIDS hastaları toplumda çeşitli hak ihlallerine uğramaktadır:

- 1. Çalışma hakkının ihlali:** HIV(+) olması sebebiyle kişileri işten çıkarma veya iş vermeme
- 2. Eğitim hakkının ihlali:** HIV/AIDS statüsündeki öğrencilerin yok sayılması
- 3. Sosyal çevre ihlali:** Reddedilme, aile ve arkadaşlar tarafından kötü muamele görme

Bu hak ihlallerinin hiçbir haklı gerekçesi yoktur. HIV/AIDS olmak evlenmeye, gebe kalmaya ve çocuk sahibi olmaya engel değildir. Bu kişilerin bireysel tercihlerine ve kararlarına bağlıdır.

HASUDER Toplumsal Cinsiyet, Kadın ve Üreme Sağlığı Çalışma Grubu ile Bulaşıcı Hastalıklar Çalışma Grubu tarafından hazırlanmıştır.

Kaynaklar:

- World AIDS Day. Accessed November 21, 2024. https://www.unaids.org/en/World_AIDS_Day
- Klatt EC. Pathology of HIV/AIDS, 35th edition. Mercer University, School of Medicine, Savannah. May 16, 2024. [chrome extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://webpath.med.utah.edu/AIDS2024.PDF](chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://webpath.med.utah.edu/AIDS2024.PDF).
- World Health Organization. HIV and AIDS. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/hiv-aids>
- Ek_HIV-AIDS_Istatistikleri.pdf. Accessed November 28, 2024. https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/bulasici-hastaliklar-ve-erken-uyari-db/Dokumanlar/Istatistikler/Ek_HIV-AIDS_Istatistikleri.pdf
- HIV and AIDS. Accessed November 25, 2024. <https://www.theglobalfund.org/en/hivaids/>
- Symptoms of HIV. <https://www.hiv.gov/hiv-basics/overview/about-hiv-and-aids/symptoms-of-hiv>
- HIV/AIDS Tanı, izlem ve tedavi el kitabı. Erişim : https://www.ekmud.org.tr/files/uploads/files/HIV_AIDS-el-kitabi-v3_0.pdf